

โครงการวิจัยเรื่อง	กล่องข้าวตำบลเมืองมาย อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง : บทบาทและความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการ อนุรักษ์ส่งเสริมและพัฒนากระบวนการผลิตกล่องข้าว
ผู้สนับสนุนทุนการวิจัย	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
คณะผู้วิจัย	จำลอง คำบุญชู (หัวหน้าโครงการ) ดวงจันทร์ เตียววิไล ณรงค์ สมิตธิธรรม จิตรกร แด้มคล่อง ศิริกร อ้นคำ สมพงษ์ ชลัย ชุมพล ใจทาสี เมฆสุธัญ วงศ์เรือง ประสิทธิ์ ภูวนาถพนาสันติ
ปีที่ทำการวิจัย	พ.ศ. 2542

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการอนุรักษ์ส่งเสริมและพัฒนากระบวนการผลิตกล่องข้าวของชุมชนตำบลเมืองมาย อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง และเพื่อศึกษากระบวนการผลิตกล่องข้าวของชุมชนตำบลเมืองมาย อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง การศึกษาครั้งนี้มุ่งประเมินศักยภาพของชุมชนและโรงเรียนในการเรียนรู้และทำงานร่วมกันเกี่ยวกับกระบวนการผลิตกล่องข้าว ซึ่งมีขอบเขตการศึกษาเฉพาะพื้นที่ตำบลเมืองมาย อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง ประกอบด้วยหมู่บ้าน 5 หมู่บ้านได้แก่บ้านแม่ปิ่น บ้านนาใหม่ บ้านนางาม บ้านไผ่ปง และบ้านไผ่แพะ โดยใช้วิธีดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ผลการวิจัยมีดังนี้

โดยภาพรวมสามารถสรุปได้ว่าในเรื่องกระบวนการผลิตกล่องข้าว โรงเรียนและชุมชนสามารถทำงานร่วมกันได้ ในเรื่องบทบาทและความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการอนุรักษ์ส่งเสริมการสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตกล่องข้าว และการพัฒนาอาชีพสานกล่องข้าว พบว่ายังอยู่ในระดับเริ่มต้น มีโรงเรียนบ้านไผ่งาม (ไผ่งามวิทยา) ได้จัดการเรียนงานสาน

กล่องข้าว โดยเชิญวิทยากรชาวบ้านไปช่วยครูสอนนักเรียนตามนโยบายและเงื่อนไขของโรงเรียน บทบาทในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตกล่องข้าวยังเป็นบทบาทของครอบครัวมากกว่าของโรงเรียน ส่วนบทบาทในการพัฒนาอาชีพसानกล่องข้าว นั้น โรงเรียนและชุมชนยังไม่มีบทบาทร่วมมือใด ๆ นอกจากนี้พบว่า โรงเรียนและชุมชนในตำบลเมืองมาย มีศักยภาพและปัจจัยสนับสนุนต่อการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในกระบวนการผลิตกล่องข้าว อยู่ 7 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านทรัพยากรแหล่งวัตถุดิบสำหรับผลิตกล่องข้าว ปัจจัยด้านทรัพยากรบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการผลิตกล่องข้าว ปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจและการทำมาหากิน ปัจจัยด้านภาวะผู้นำในชุมชน ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ภายในชุมชน ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และปัจจัยด้านภูมิปัญญาการผลิตกล่องข้าว แต่อย่างไรก็ตาม การทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนก็มีปัจจัยอุปสรรคบางประการคือ ด้านโรงเรียนและครูมีข้อจำกัดในการศึกษารวบรวมภูมิปัญญาการผลิตกล่องข้าวและขาดงบประมาณสนับสนุน ด้านนักเรียนและผู้ปกครองที่ครอบครัวเลิกอาชีพसानกล่องข้าวแล้วไม่ให้ความสนใจการสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตกล่องข้าว ด้านการตลาดกล่องข้าวมีตลาดรองรับน้อยลง และด้านวัตถุดิบสำหรับการผลิตกล่องข้าว โดยเฉพาะไม้ไผ่มีแนวโน้มลดลงอาจเป็นอุปสรรคต่อการผลิตกล่องข้าวได้ถ้าหากขาดการจัดการและควบคุมการใช้ไม้ไผ่ให้ถูกวิธี

กระบวนการผลิตกล่องข้าวตำบลเมืองมายเป็นงานหัตถกรรมที่พึ่งพิงธรรมชาติ อาศัยวัตถุดิบภายในชุมชน และผลิตขึ้นภายในครอบครัว เพื่อสร้างรายได้เสริมให้แก่ครอบครัวโดยผลิตกันในช่วงเวลาว่างจากการทำไร่ ทำนา หรืองานหลักอื่น ๆ ภูมิปัญญาการผลิตกล่องข้าวเป็นองค์ความรู้ ทักษะ ความสามารถ มีลักษณะเฉพาะของคนในชุมชนตำบลเมืองมายซึ่งปรากฏในลักษณะของการสอนการบอกต่อภายในครอบครัว และผลผลิตที่มีลักษณะเฉพาะท้องถิ่นและดำรงอยู่ในวิถีชีวิตครอบครัวของผู้มีอาชีพसानกล่องข้าว

TITLE **THE RICE CASES PRODUCED IN MUANG MAI, CHAE HOM DISTRICT,LAMPANG PROVINCE : ROLES AND COLLABORATION OF THE SCHOOLS AND THE COMMUNITY IN CONSERVATION, EXTENSION AND DEVELOPMENT OF THE RICE CASE PROCESSING**

SUPPORTER **THE THAILAND RESEARCH FUND**

RESEARCHERS **CHAMLONG KHAMBOONCHOO (THE PROJECT LEADER)**

DUANGCHAN DIOWVILAI NARONG SMITHITAM JITAKORN TAMKLONG
 SIRIKORN INKAM SOMPONG CHALAI CHOOMPOL JAITLEE
 MEGSUTUN WONGRUAENG PRASIT POOWANATPANASUNTI

YEAR **1999**

ABSTRACT

The purpose of this research were 1) to study the roles and collaboration of the schools and the community in conservation, extension and development of the rice case processing of the Muang Mai community in Chae Hom district Lampang province and 2) to study the rice case processing of this community. The study focused on evaluating the potentials of the community and the schools in participatory learning and working on the rice case processing. The research areas were 5 villages in Muang Mai : Mae Burn, Na Mai, Na Ngarm, Phai Pong and Phai Pae. The research methodology was the Participatory Action Research.

Research findings were as follows:

The overall conclusion was that the schools and the community could collaborate on the rice case processing. For the role and collaboration in conservation and extension the wisdom of the rice cases processing ,it was on the preliminary level. Ban Phai Ngarm School (Phai Ngarm Wittaya) managed the instruction of the rice case weaving by inviting a villager as an expert to help the teacher to instruct the students under the policy and